

# LA CRÍTICA GLOBAL A L'ECONOMIA MUNDIAL ACTUAL

JUNG MO SUNG

*São Paulo, Brasil*

Hi ha una novetat en la forma de dominació que l'actual sistema capitalista global està imposant sobre el món. A diferència dels imperis del passat, que conquerien noves regions i països a través de la força bruta, d'invasions militars, avui dia la conquesta es dona fonamentalment per l'atracció i la fascinació. Comprendre aquestes novetats és bàsic en la nostra lluita per un altre tipus de globalització.

## **El sistema capitalista global com a sistema imperial**

Hi ha autors que creuen que el món viu avui sota el domini de l'imperi nord-americà. D'altres afirmen que la fase dels imperis ja ha passat, i que vivim una època post-imperial i post-moderna. N'hi ha d'altres que afirmen que encara no hem superat la fase dels imperis, però que la manera com l'imperi s'organitza i funciona ha canviat. Com aquests últims, jo també crec que el sistema capitalista global actua com un sistema imperial.

Ras i curt: l'imperi no ha de ser entès aquí com una forma política institucional, sinó com una manera de conformar l'exercici de poder que fa coincidir –més enllà de les diferències, de les organitzacions institucionals o de les fronteres nacionals i ètniques– els interessos de les elits. Aquesta coincidència significa la fi dels controls i dels balanços d'exercici de poder que es donen quan els subsistemes del poder econòmic, polític, militar i cultural es contraposen i es limiten els uns als altres per culpa d'interessos i visions diferents. A tall d'exemple: l'estat posant límits i regulant el sistema de mercat. Dit d'una altra manera: l'imperi és la constitució d'una "harmonia" d'interessos entre les elits.

Una altra característica és el fet que l'imperi té una pretensió explícita de totalitat, d'arribar a tots els racons del món, i al voltant d'aquest projecte uneix les elits de tots els sectors de tots els països (o de gairebé tots), sense importar-li gens ni mica si aquests són països rics, emergents o pobres. I la seva expansió és presentada i vista per la gran majoria de la població mundial com l'expansió del progrés econòmic, l'arribada de la "bona nova".

Tot plegat no seria possible sense un esperit que li donés aquesta unitat, força i legitimitat per a la seva

expansió: l'"esperit de l'imperi".

Quan parlem d'"esperit", hem de tenir ben clar que no estem referint-nos a una realitat "espiritual", que s'oposaria a la realitat material –fruit d'una visió dualista de la realitat–, sinó d'una "força" que mou el sistema i li confereix la unitat. L'"esperit de l'imperi" es refereix a una manera de pensar, d'actuar, de portar a terme una cosmovisió i fins i tot una teologia que és consubstancial a la forma d'organització social que aquí anomenem "imperi". Així com el capitalisme, per poder sorgir, va necessitar un esperit capitalista que trenqués amb l'esperit del món feudal i medieval, el sistema imperial actual s'ha gestat i es mou per l'"esperit de l'imperi".

Amb això volem posar èmfasi en el fet que la lluita contra l'actual sistema capitalista global presuposa també una lluita espiritual contra aquest esperit de l'imperi. En aquest sentit, és també una "lluita dels déus" (títol d'un important llibre de la teologia de l'alliberament escrit a principis de la dècada dels vuitanta). Un altre món no serà possible sense cap espiritualitat i teologia alternatives. Davant d'un imperi que es pretén "sagrat", val la pena recordar les paraules de Marx: "La crítica de la religió és la condició preliminar de tota la crítica". És a dir: sense la crítica de la idolatria de l'imperi, les altres crítiques –com ara la política i l'econòmica– no troben ressò a la societat.

## **Dominació per atracció**

Amb l'augment de la complexitat i amplitud de la divisió social del treball, que avui dia és mundial, ja no és possible produir els béns necessaris per a la vida de la població d'un país que és fora del sistema econòmic global. És per això que l'alternativa ja no consisteix a sortir de l'economia global. Amb tot, això no vol pas dir que no pugui haver-hi una altra forma d'organitzar l'economia global o, si més no, l'economia d'un país o d'una regió.

El sistema actual ha imposat el sistema de mercat lliure com l'ideal d'economia arreu del món. Així doncs, els estats nacionals i els organismes multinacionals funcionen segons el mercat. La principal tasca dels estats i d'aquests organismes és la defensa de les lleis del mercat. La política ha deixat de ser una contrapart de

l'economia per passar a ser un company submís. Aquesta és l'"harmonia" imperial que he esmentat abans. És clar que aquí també hi juguen un paper molt important els mitjans de comunicació, que divulguen i anuncien al món sencer que el progrés humà s'identifica amb el creixement econòmic, i que això només serà possible si s'integra a l'economia capitalista mundial.

En la mesura en què tot és mesurat i avaluat a partir de l'índex de creixement econòmic, la sostenibilitat del medi ambient i la sostenibilitat del teixit social –fonamentals per a la vida humana al planeta– també se subordinen al criteri econòmic.

És aquest poder abassegador del mercat global el que funciona com una gran "massa" que atrau, quasi com si ho fes per gravetat econòmico-social, totes les economies regionals que encara es troben fora de l'imperi, o bé busquen camins alternatius d'organització de la societat.

Temps era temps, els imperis feien servir la seva força militar, política i econòmica per mantenir els països i els pobles dins del seu domini. Avui dia, l'imperi amenaça amb l'expulsió aquells que es resisteixen a assumir íntegrament les lleis i els valors emanats de l'"esperit de l'imperi". La por que s'imposa és la de ser expulsat de l'imperi!

### **La fascinació de l'imperi: la colonització de la subjectivitat**

Aquest sistema de mercat global no hauria sigut possible si no s'hagués esdevingut un procés de colonització de la subjectivitat: la cooptació del desig dels pobles d'arreu del món capaç de crear un únic mercat consumidor global. Sense mercat consumidor global no és possible una producció ni una distribució a escala global. Ni, per tant, un sistema econòmic global.

La gent d'arreu del món vol tenir iPad, iPhone i d'altres icones que els mitjans de comunicació socialitzen com a objectes de desig. La gent no desitja aquestes mercaderies per les seves característiques pròpies, sinó pel que representen a la vida quotidiana, i perquè estan convençuts que aquest és el camí cap a la humanització. Perquè, en el fons del fons, el que les persones volen és adquirir més "ser" que els torni més humans. El que passa és que, per "ser" més, necessiten un model, un "ideal" d'ésser humà que els indiqui el camí que han de seguir, els objectes que han de desitjar. I els seus models assenyalen aquests productes com a portadors del "ser". Aquestes mercaderies de marca mundial fascinen la gent i el poble, ja que

els prometen força i puresa d'éssers humans que tots somiem ser.

La pega és que al mercat, el que val no és el desig, sinó el desig transformat en demanda. És a dir: desig de persones amb capacitat de consum. Si el camí de la humanització consisteix a comprar aquests productes, entrar en l'economia global que els permeti tenir accés a aquests béns els sembla del tot natural, es torna obligatori. Quedar-se a fora d'aquest circuit i de la possibilitat de realitzar el desig de tornar-se humà reconegut a la societat és una cosa que fa molta basarda. Perquè els no-consumidors o els consumidors fracassats són vistos com els "dimonis" de la societat. Fascinació i por són dos costats de l'experiència davant del que és sagrat!

Paulo Freire, en el seu clàssic *Pedagogia de l'oprimit*, ja ens alertava que, en la lluita per la llibertat, els oprimits volen ser com els seus opressors. "El seu ideal és, realment, ser homes, però, per a ells, ser homes, tenint en compte les contradiccions en què sempre han viscut i que tan difícil els és superar, és ser opressors. Aquests són el seu testimoni d'humanitat".

La subjectivitat dels oprimits i marginats del món ha estat colonitzada! Cal descolonitzar la cultura i la subjectivitat, i proposar altres models d'ésser humà que realment assenyalin camins de veritable humanització. En part, la conversió consisteix en això: la descoberta d'un nou model de desig, un nou ideal d'ésser humà.

### **Alternatives?**

Desenmascarar la pretensió de totalitat i d'eternitat del sistema capitalista global, amb la crítica a la idolatria i l'afirmació de la fe en el Déu que transcendeix, que està més enllà de tots els sistemes imperials; trencar la pretensió d'"harmonia i pau imperial" introduint tensions entre els diversos subsistemes –per exemple, tensió entre el mercat, l'estat i la societat civil; crear i potenciar subsistemes econòmics solidaris –a fi de trencar amb la lògica d'un únic principi organitzador a l'economia; i lluitar en el camp espiritual i cultural a fi de presentar l'ideal d'ésser humà i els models de desig que no estiguin subordinats a la lògica del consum, a l'espiritualitat de consum. Aquests són alguns dels desafiaments que hem d'assumir.